

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 49
Sayfa/Page: 313-338
ISSN: 1302-6879

**Tarım Kredi Kooperatiflerinin Faaliyet ve Kârlılık Oranları Açısından Analizi:
Amasya İli Örneği (2014-2018 Dönemi)***
*Analysis of Agricultural Credit Cooperatives in Terms of Activity and Profitability Ratios:
The Case of Amasya Province (2014-2018 Period)*

• Muhammed Said ALICI*
• Mehmet DEMİR**

**Yüksek Lisans Mezunu, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe, Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı, Sivas/TÜRKİYE.
Graduate Student, Sivas Cumhuriyet University, Institute of Social Sciences, Accounting, Finance and Banking Department, Sivas/TURKEY.
alictimuhamedsaid@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5589-1782

**Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muhasebe, Bankacılık ve Finans Bölümü, Sivas/TÜRKİYE.
Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Accounting, Banking and Finance Department, Sivas/TURKEY.
mehmet_demir01@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-1796-7974

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / ArticleType: Araştırma

Makalesi / ResearchArticle

Geliş Tarihi / DateReceived:

04/05/2020

Kabul Tarihi / DateAccepted:

07/09/2020

Yayın Tarihi / DatePublished:

30/09/2020

Atrf: Alıcı, M.S. & Demir, M. (2020). Tarım Kredi Kooperatiflerinin Faaliyet ve Kârlılık Oranları Açısından Analizi: Amasya İli Örneği (2014-2018 Dönemi). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 313-338

Citation: Alıcı, M.S. & Demir, M. (2020). Analysis of Agricultural Credit Cooperatives in Terms of Activity and Profitability Ratios: The Case of Amasya Province (2014-2018 Period). *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of SocialSciencesInstitute*, 49, 313-338

Öz

Tarım kredi kooperatifleri, üreticilerin ekonomik çıkarlarını korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili gereksinimlerini karşılamak amacıyla karşılıklı yardım prensibine dayanarak kurulan örgütlerdir. Bu örgütlenmeler, tarım sektöründe faaliyet gösteren birey ve işletmelere kaynak sağlama açısından önemli roller üstlenmektedirler. Kâr amacı gütmeyen tarım kredi kooperatiflerinin finansal açıdan incelenmesi, finansal başarılarının tespiti ve elde edilen bulgular ışığında öneriler sunulması çalışmanın önemli yanlarını oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı; tarım kredi kooperatiflerinin seçilmiş faaliyet ve kârlılık oranları açısından finansal analizlerini gerçekleştirmektir. Ayrıca etkinlik süresi ile nakit dönüşüm süresi de ele alınarak derinlik sağlanmıştır. Analizde, Samsun Bölge Birliği bünyesinde yer alan Amasya iline ait 16 tarım kredi kooperatifinin 2014-2018 dönemine ait bilanço-gelir tablolarından faydalanılmıştır. Analiz sonucunda, ticari alacakların ortalama devir hızının 1,13 ve tahsil süresinin ise 322 gün olduğu ve alacakların tahsilinde zorlandığı; stokların yılda 9,92 ve 37 günde bir elden çıkartılabildiği, bu açıdan alacakların tahsilinden daha iyi bir performans gösterildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan etkinlik süresinin yıllar itibarıyla azalış gösterdiği ve bu durumun olumlu olduğu; fakat nakit dönüşüm süresinin kısmi olarak artış yönlü bir seyir takip ettiği bu durumun ise olumsuz olduğu saptanmıştır. Kârlılık oranları açısından 13 kooperatifin net satışlarının ortalama %6'sı kadar net kâr elde ettikleri ve özsermaye kârlılıklarının ortalama %9 olduğu; diğer 3 kooperatifin ise zarar ettikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarım Kredi Kooperatifi, Finansal Analiz, Oran Analizi

*Bu çalışma, Prof. Dr. Mehmet Demir danışmanlığında, Muhammed Said Alıcı tarafından yazılan "Tarım Kredi Kooperatiflerinin Önemi ve Amasya İli Tarım Kredi Kooperatiflerinin 2014-2018 Dönemi Finansal Analizi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Abstract

Agricultural credit cooperatives are organizations established based on the principle of mutual assistance to protect the economic interests of producers and meet their needs, especially about their professions and livelihoods. These organizations play essential roles in providing resources to individuals and businesses operating in the agricultural sector. Financial review of non-profit agricultural credit cooperatives, determining their financial success and presenting suggestions in the light of the findings obtained are essential aspects of the study. This research aims to perform the financial analysis of agricultural credit cooperatives regarding selected operating and profitability rates. Also, activity time and cash conversion time were discussed, and depth was provided to the analysis. In the analysis, the balance sheet and income statements of 16 agricultural credit cooperatives belonging to Amasya province within Samsun region Association were used for 2014-2018. As a result of the analysis, it was determined that the average turnover rate of trade receivables is 1.13 and the collection period is 322 days and that the collection of receivables is difficult; inventories can be disposed of every 9.92 and 37 days per year, and in this respect, they perform better than the collection of receivables. On the other hand, it was determined that the activity time decreased over the years and that this situation was favorable; however, the cash conversion period followed a partial upward course, and this situation was negative. In terms of profitability ratios, 13 cooperatives had net profits of 6% on average, and their equity profitability was 9% on average, while the other three cooperatives suffered losses.

Keywords: Agricultural Credit Cooperative, Financial Analysis, Ratio Analysis

Giriş

Tarım, insanoğlunun varoluşundan beri süregelen ve insanların hayatta kalması için gerekli olan besin, giyinme ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşılayan dinamik bir süreçtir. Eski çağlardan günümüze kadar, insan nüfusunun ve gereksinimlerinin sürekli artış içerisinde olması, tarım sektörünün de gelişmesine ve yaygınlaşmasına sebep olmuştur.

Gelişen ülkeler ve ekonomiler ile birlikte tarım, yalnızca insan ihtiyaçların karşılandığı bir araçtan çok ticari bir sektör görünümü kazanmıştır. Özellikle, sanayi devrimi ile birlikte tarımda gelişmiş araç kullanımı başlamıştır. Bu araçların kullanılması ile birlikte, zaman, maliyet ve verimlilik gibi unsurlarda gelişmeler yaşanmıştır. Günümüzde ise tarım, teknolojik gelişmelerle birlikte tüm dünyada faaliyet gösterilen, tarım dışındaki sektörlere doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlayan, ülkelerin istihdamında ve ekonomisinde pay sahibi olan önemli bir sektördür.

Ülkemizde ilk kez 1863 yılında Mithat Paşa döneminde, çiftçi ve çiftçi işletmelere kaynak oluşturma düşüncesi ile kurulan “Memleket Sandıkları” artık yerini tarım kredi kooperatiflerine bırakmıştır.

Bu çalışmada, tarım kredi kooperatiflerinin, seçilmiş faaliyet ve kârlılık oranları açısından 2014-2018 yıllarına ait finansal tablolarından hareketle finansal analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, özet bir teorik çerçeve çizildikten sonra araştırma amacına yönelik bilgiler ve bulgular üzerinde durulmuştur.

1. Tarım Kredi Kooperatifleri

Kredi belli bir süre sonra ödenme vaadi ile mal, hizmet ve para cinsinden satın alma gücünün sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır (Aytekin, 2008: 527). Türkiye’de, tarımsal ürün bağlamında hem dışa bağımlılığı azaltmak hem de tarımsal üretimi geliştirmek ve tarımsal üretimde bulunan kişilerin refahını sağlamak amacıyla çok sayıda teşviklerden söz edilebilir. Bu teşviklerin başında “tarımsal kredi” gelmektedir. Tarımsal krediyi diğer kredi türlerinden ayıran en önemli özellik ise sosyal bir yönünün olmasıdır. Tarımsal krediler genel olarak, çiftçilerin ekonomik güçlerini artırmak, işletme sermayesi ihtiyaçlarını temin etmek, işletmelerin etkin ve kârlı çalışmalarına yardımcı olmak ve verimlilik sağlayarak gelirlerini artırmak amaçlarıyla kullanılan, diğer kredi türlerine kıyasla, daha az maliyetli sosyal kredilerdir (Gaytancıoğlu, 2009: 56).

Kooperatif kavramı ise, Latince cooperation kelimesinin kaynağını oluşturan Fransızcadaki coéperer kelimesinden doğmuş ve tüm dünyada kabul görmüştür. Kooperatif, birlikte iş görmek veya işbirliği anlamında kullanılmaktadır (Koç, 2001: 1)

Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) kooperatifi şu şekilde tanımlamıştır; gönüllü olarak bir araya gelmiş insanların, müşterek bir sahiplik yapısında ve demokratik bir yönetimde, ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve özelemlerini karşılamak maksadı ile oluşturdukları özerk birliklerdir (ICA, 1995: 3). Bu tanımda yer alan gönüllü olarak bir araya gelen insanlar, müşterek sahiplik, demokratik yönetim ve özerk birlik gibi ifadeler, kooperatifin diğer işletme türlerinden farklı olduğunu gözler önüne sermektedir (Fasal, 2019: 56).

Tarım kredi kooperatifleri (TKK), üretici kişilerin kendi aralarında kurdukları ve devletlerin bazı katkı ve himayelerini sağlayan tarımsal ortaklıklardır. Ülkelerde, hem tarım kredi kooperatiflerinin hem de diğer tarımsal kooperatiflerin geliştirilmesi, taşra kesiminin hayat standartlarının yükseltilmesi ve üretimin

artırılmasıyla yakından ilişkilidir. Bu kooperatiflerdeki asıl amaç; çiftçilerin tarımsal üretime yönelik kısa ve orta vadeli ihtiyaçlarını karşılamaktır. Kısa vadeli ihtiyaçlar; genel gereksinimler, gübre, ilaç, tohumluk ve akaryakıt iken orta vadeli ihtiyaçlar; iş hayvanı, araç, tarımsal makine ve teçhizatır (Baysal, 1984: 356-357; Karacan, 1991: 158).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, kooperatifçilik bilinci tam olarak oluşmadığı için, kredi kooperatifleri, tarım sektörünün finanse edilmesi konusunda yeterli düzeyde katkı sağlayamamaktadır. Bu kooperatiflerin mali olarak güçsüz olmaları, yaygın olmamaları, yeterli bilgi birikimine sahip kişilerin yönetimlerde yer alamamaları ve profesyonel bir şekilde yönetilememeleri tarımsal kooperatiflerin tarımın finanse edilmesi noktasında etkin bir rol üstlenememesinin sebeplerindedir. Bu yüzden kooperatifçiliğin gelişimi devlet tarafından sağlanmalıdır. Kooperatifçiliğin gelişimi için devletin idare, kontrol, teknik ve mali yardımda bulunması ve çiftçiye bilinçlendirmek amacıyla çeşitli eğitimler vermesi gerekmektedir (Çetin, 2008: 41).

Tarım kredi kooperatifleri, ortaklarına uygun şartlarda kredi temin etmek amacıyla kurulan örgütlerdir. Çoğunlukla bankaların büyük çiftçilere, tüccarlara ve sanayicilere kredi vermesinden dolayı küçük ve orta düzeydeki tarım işletmeleri yüksek faiz ve işlem maliyetleri sebebiyle bu imkândan yeteri kadar yararlanamamaktadır. Bu sebeple tarım kredi kooperatiflerinin ortakları genellikle, küçük ve orta büyüklüklerdeki tarım işletmeleri sahipleridir. Bu kooperatifler ortaklarına tek başlarına alamadıkları kredileri, maliyetine ve düşük faizle temin etmeye çalışmaktadırlar (İnan, 2008: 132).

Tarım kredi kooperatiflerinin genel amacı tarım kredi kooperatifi ana sözleşmesinde şu şekilde açıklanmıştır; üreticilerin ekonomik çıkarlarını korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili gereksinimlerini karşılamak amacıyla karşılıklı yardım prensibine dayanılarak kurulan örgütlerdir (Tarım Kredi Kooperatifi Anasözleşmesi, 2016).

2. Literatür Taraması

Bu çalışma, sadece, bir ilde faaliyet gösteren tarım kredi kooperatiflerinin finansal analizi üzerinedir. Bu kısıtlara sahip başka bir araştırmaya rastlanamamıştır. Tarım kredi kooperatifleri konusunda, ulusal çapta veya bölge temelli benzer çalışmalar olsa da bu kooperatiflerin finansal analizi üzerinde yoğunlaşan çok fazla çalışma bulunamamıştır. Tarım kredi kooperatifleri üzerine çalışılmış bazı tezlere ve makalelere ait özet bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Literatür Özeti

Yazar	Yöntem	Sonuç (Özet Olarak)
Demir (2003)	Yüzde ve oranlar yöntemi	Cari oranın 1,37 ile 1,50 aralığında gerçekleştiği, likidite oranlarının her dönem 1'in üzerinde, nakit oranların ise her dönem çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı kaynak oranı ortalama %78 olarak hesaplanırken, bunların %70'inin kısa vadeli borçlar olduğu belirtilmiştir. Stok devir hızı süresinin 10 yıllık ortalamasının 567 gün, alacak devir hızı süresinin ise 750 gün olduğu hesaplanmıştır. Kooperatiflere ait kâr rakamlarının yıldan yıla azaldığı da bulgular arasındadır.
Seyfioğlu (2010)	Yüzde, trend ve oranlar yöntemi	Hem Merkez Birliği hem de Bölge Birlikleri'nin duran varlık ve özsermayelerinde dönemler itibariyle artış olduğu gözlenmiş, bu artışa sebep olarak ise enflasyon muhasebesi gösterilmiştir. 2003 yılından itibaren satış rakamlarında artış olduğu, fakat bu artışın kurum kârlılığına yansıtılmadığı hatta kâr marjının düştüğü tespit edilmiştir.
Şahin (1996)	Oranlar yöntemi	Merkez Birliğinin güçlü bir finansal yapıya sahip olduğu, bölge birliklerinin de finansal açıdan yeterli düzeyde oldukları, birim tarım kredi kooperatiflerinin ise yabancı kaynak finansmanı ile faaliyetlerini sürdürdükleri tespit edilmiştir.
Cengiz (2007)	Oranlar yöntemi, kısmi korelasyon, ANOVA ve Tukey's B testi	Satış giderlerindeki artışın özsermayeye olan ihtiyacı da artırmaktadır. Sermayenin yıllar itibariyle değişimi gözlenmiş, bölge birliğinde istikrarlı bir artış yaşanırken, bağlı kooperatiflerde aynı ivmeye rastlanmadığı belirtilmiştir. Bir diğer sonuç, özsermayesi güçlü olan bölge birlikleri ile özsermayesi güçlü olmayan bölge birlikleri arasında yabancı kaynak maliyetinin farklılaştığıdır. Toplam net kâr açısından hem bölge hem de birim kooperatif bazında İzmir Bölgesi en üst sırada yer almıştır. En düşük kâr performansı ise tarımsal üretim çeşitliliğinin az olduğu ve çiftçi ortakların borç ödemede zafiyetlerin yaşandığı Sivas Bölgesi'nde gerçekleşmiştir.
Aydın ve Yaşa (2019)	Teorik	Tarım kredi kooperatiflerinin finansman sorunları ile karşılaşması sebebiyle daha önce de birçok çalışmada öne sürülen "Kooperatifler Bankası" kurulması düşüncesi vurgulanmıştır. Böylece hem kurumun hem de sektörün mali sorunları için iyi bir alternatifin oluşacağı ve daha cazip koşullarda kredi sağlanacağı belirtilmiştir.
Çankaya vd.(2012)	Anket yöntemi ve AMOS programı	Analizin sonucunda, denetçi görüşlerine göre iç denetimin başarısında, uygunluk, bilgi ve sistem denetimlerinden ziyade, mali denetim ve performans denetimlerinin daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Büyük (2004)	Karşılaştırmalar ve yüzde değişimler	Kooperatiflerde kullanılan kredilerin 2001 yılında bir önceki yıla göre %8 ile %33 arasında azaldığı, aynı yılda dönem kârlarının ise %119 ile %170 arasında arttığı tespit edilmiştir. Yine 2001 yılında kooperatif varlıklarının %34 ile %37 arasında, 2002 yılında ise %7 ile %14 arasında azaldığı belirlenmiştir. 2001 yılında ülke genelinde yaşanan ekonomik krizin tüm tarım kredi kooperatiflerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Tarım kredi kooperatifleri, bireylerin ortak iş yapma isteğinin arttırmasının yanı sıra işletme/üretim maliyetlerinin düşmesine, üretim iştahının artmasına ve ülke ekonomisinin kalkınmasına da katkı sağlayan bir örgütlenme şeklidir. Özellikle küçük ölçekte tarım ile uğraşan çiftçilere, pazar bulma, ürettikleri mamulleri değerinde elden çıkartma, düşük maliyette hammadde, mazot, gübre vs. sağlama yönleri ile tarım kredi kooperatifleri, tarım sektörünün olmazsa olmaz bir aktörü görünümündedir.

Bu çalışma, mali tablolardan yararlanarak tarım kredi kooperatiflerini finansal açıdan ele alması, finansal başarılarını ortaya koymaya çalışması ve finansal analiz teknikleri sonucunda ulaşılan bulgulara dayanarak öneriler sunması bakımından önemlidir. Finansal analiz, daha çok kâr amacı güden işletmelere dönük olarak yapılmaktadır. Ancak finansal analiz teknikleri, kâr amacı gütmemekle birlikte öz ve yönetim felsefesi itibarıyla ticari işletme mahiyetinde olan bu tür organizasyonlara da uygulanabilir. Bu yolla elde edilen veriler, bu işletmeler için alınacak kararların, uygulanacak politikaların ve planların başarı düzeyini arttıracaktır. Çalışma bu yönüyle de önem arz etmektedir.

Araştırmanın amacı; tarım kredi kooperatiflerinin faaliyet ve kârlılık oranları açısından finansal durumlarını analiz etmektir. Ayrıca etkinlik süresi ve nakit dönüşüm süresi de analize dâhil edilmiştir. Bunun için araştırma kapsamındaki tarım kredi kooperatiflerinin 2014-2018 dönemine ait bilanço ve gelir tablolarından faydalanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Ülkemizde, 2020 yılı Ağustos ayı itibarıyla faaliyet gösteren 17 Bölge Birliği ve bunlara bağlı 1622 tarım kredi kooperatifi bulunmaktadır¹. Bu tarım kredi kooperatiflerinin tamamının mali

¹ <https://www.tarimkredi.org.tr>, (Erişim Tarihi: 10.8.2020)

tablolarına ulaşılmasının zorluğundan dolayı araştırmanın kapsamını, bünyesinde 4 il ve 66 tarım kredi kooperatifi bulunan Samsun Bölge Birliği'ne bağlı Amasya iline ait 16 tarım kredi kooperatifi oluşturmaktadır². Araştırmaya konu olan 16 tarım kredi kooperatifine ait mali tablolar (bilanço ve gelir tablosu), gerekli izinler alınmak şartıyla, ilgili birimden temin edilmiştir. Analiz edilecek 16 tarım kredi kooperatifine ait genel bilgiler Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2: Araştırma Kapsamındaki Tarım Kredi Kooperatiflerine Ait Bilgiler

Kooperatif Adı	Kooperatif No	Kooperatifin Bağlı İl	Kuruluş Tarihi
Gediksaray TKK	1275	Amasya	01.01.1952
Doğantepe TKK	1432	Amasya	23.07.1952
Göynücek TKK	1442	Amasya	01.01.1952
Taşova TKK	2034	Amasya	18.03.1963
Gümüşhacıköy TKK	2041	Amasya	14.01.1966
Doluca TKK	2215	Amasya	15.03.1969
Eraslan TKK	2307	Amasya	25.05.1976
Büyükkızılca TKK	2328	Amasya	21.09.1973
Uygur TKK	2338	Amasya	18.05.1975
Merzifon TKK	2407	Amasya	27.03.1979
Amasya TKK	2439	Amasya	18.07.1978
Terziköy TKK	2676	Amasya	01.01.1986
Alıcık TKK	1188	Amasya	16.08.1951
Sarıbuğday TKK	1189	Amasya	16.08.1951
Suluova TKK	1251	Amasya	25.10.1951
Aydınca TKK	1274	Amasya	15.08.1952

Tablo 2'de, Amasya ilinde faaliyette bulunan 16 kooperatifin yarısından fazlasının yarım yüzyıllık bir tecrübeye sahip oldukları görülmektedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Finansal tablolar analizinde kullanılan en yaygın yöntemlerden biri olan oran (rasyo) analizi; finansal tablolarda incelenmek istenen iki kalem arasındaki basit oransal ilişkileri göstermek ve yorumlamak olarak tanımlanmaktadır. Statik bir analiz türü olan oranlar yöntemi ile analizin asıl amacı; oranları hesaplamak değil, hesaplanan oranların yorumlanması ve değerlendirilmesidir

² <http://samsun.tarimkredi.org.tr>, (Erişim Tarihi: 10.8.2020)

(Akgüç, 2013: 463). Bu şekilde şirketin hâlihazırdaki ve gelecekteki durumu için gerekli olan bilgiler etkin bir şekilde sağlanmış olacaktır.

Bu çalışmada aşağıdaki seçilmiş oranlar açısından Amasya ilinde faaliyet gösteren 16 tarım kredi kooperatifinin 2014-2018 dönemi finansal analizi gerçekleştirilmiştir:

- ✓ Alacak Devir Hızı
- ✓ Stok Devir Hızı
- ✓ Nakit Dönüşüm Süresi
- ✓ Etkinlik Süresi
- ✓ Net Kârlılık Oranı
- ✓ Özsermaye Kârlılığı

4. Bulgular

Bu başlık altında, hemen üstte belirtilen seçilmiş faaliyet ve kârlılık oranları açısından kooperatiflerin finansal analiz sonuçları üzerinde durulmuştur.

4.1. Faaliyet Oranları Açısından Analiz Sonuçları

Verimlilik, etkinlik, devir hızı oranları da denilen faaliyet oranları, varlıkların kullanımındaki hareketlilik derecesini ölçer. İşletmelerin sahip oldukları ve faaliyetlerini gerçekleştirmede kullandıkları varlıkları ne derece etkin kullandıklarını gösteren bu oranın hesaplanmasında hem bilanço hem de gelir tablosuna ihtiyaç vardır (Çetiner, 2010: 157). Faaliyet oranları “yılda”, “kez” ve “defa” olarak ifade edilirler.

4.1.1. Alacak Devir Hızı ve Süresi Açısından Değerlendirme

Alacak devir hızı, işletmenin ticari alacaklarını bir yıl içinde kaç defa paraya dönüştürdüğünü gösteren orandır. Net satışların ticari alacaklara oranlanması ile hesaplanan alacak devir hızı oranı, şirket alacaklarının likiditesi hakkında da bilgiler verir (Koç vd., 2016: 23-24). Normal koşullarda net satışlar/ortalama ticari alacaklar şeklinde hesaplanması gereken bu oran; 2014 yılına ait ortalama ticari alacakların tespit edilememesi ve diğer yıllarda ticari alacaklar ve ortalama ticari alacaklar arasında önemli bir farka rastlanmaması sebebiyle, paydada ticari alacaklar kalemi kullanılmıştır.

Bu oranın yorumlanmasında geçmiş yıl oranları ve diğer işletmelerin oranları kullanılır. Alacak devir hızı oranının yüksek olması, alacakların tahsilinde sıkıntı yaşanmadığı ve kısa sürede tahsil edildiğini göstermektedir. Böyle bir işletmenin cari oranları düşük olsa bile kısa vadeli borçlarını ödeyememe riski ile karşılaşmaz.

Oranın düşük olması, tahsilat güçlüğü çekildiği ve fonların alacaklara bağlı olduğu anlamına gelir (Çetiner, 2010: 159).

Ticari alacakların ortalama tahsil süresi, alacak devir hızı oranının tamamlayıcısı olup, bir yıldaki gün sayısı ile (365) alacak devir hızı oranının bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Bu hesaplama ile işletmelerin ticari alacaklarını kaç günde bir tahsil edildiği bilgisine ulaşılabilir (Lazol, 2010: 67).

Tarım kredi kooperatiflerine ait alacak devir hızı oranlarının ve alacakların ortalama tahsil sürelerinin bulunduğu Tablo 3 aşağıda verilmiştir.

Tablo 3: Alacak Devir Hızı ve Ortalama Tahsil Süresi Değerlerinin Seyri*

Kooperatif Adı		Yıllar					Koop. Ort.
		2014	2015	2016	2017	2018	
Gediksaray TKK	D. Hızı	0,88	0,93	0,86	0,82	0,93	0,88
	T. Süresi	416	392	426	445	393	413
Doğantepe TKK	D. Hızı	0,99	1,03	0,94	0,90	1,03	0,98
	T. Süresi	369	355	387	407	354	373
Göynücek TKK	D. Hızı	1,29	1,64	1,72	1,84	2,38	1,77
	T. Süresi	283	223	212	198	153	206
Taşova TKK	D. Hızı	0,87	0,98	1,02	1,58	1,80	1,25
	T. Süresi	420	373	359	230	203	292
Gümüşhacıköy TKK	D. Hızı	1,03	1,18	1,29	1,53	1,80	1,37
	T. Süresi	355	309	283	239	203	267
Doluca TKK	D. Hızı	1,16	1,50	1,43	1,29	1,53	1,38
	T. Süresi	314	243	255	283	238	264
Eraslan TKK	D. Hızı	0,59	0,77	0,91	0,98	1,68	0,99
	T. Süresi	618	477	400	372	217	370
Büyükkızılca TKK	D. Hızı	1,13	0,86	0,81	0,56	0,56	0,79
	T. Süresi	323	423	451	652	647	465
Uygur TKK	D. Hızı	0,99	0,91	0,99	1,05	1,26	1,04
	T. Süresi	368	401	368	349	289	351
Merzifon TKK	D. Hızı	0,98	1,41	1,26	1,31	1,60	1,31
	T. Süresi	373	259	291	278	228	278
Amasya TKK	D. Hızı	1,11	1,11	1,08	1,09	1,20	1,12
	T. Süresi	330	330	339	334	305	327
Terziköy TKK	D. Hızı	0,54	0,69	0,54	0,69	0,60	0,61
	T. Süresi	676	527	672	531	607	596
Alıcık TKK	D. Hızı	0,81	1,19	1,07	0,99	1,16	1,04
	T. Süresi	453	308	341	369	316	350
Sarıbuğday TKK	D. Hızı	0,79	1,27	0,87	1,39	1,58	1,18
	T. Süresi	465	287	417	263	231	309

Suluova TKK	D. Hızı	0,65	0,91	0,99	1,01	1,42	1,00
	T. Süresi	559	402	368	362	256	366
Aydınca TKK	D. Hızı	1,10	0,98	1,37	1,65	2,05	1,43
	T. Süresi	332	374	266	222	178	256
Ortalama	D. Hızı	0,93	1,08	1,07	1,17	1,41	1,13
	T. Süresi	392	337	340	313	258	322

- * Ortalama tahsil sürelerine ait kooperatif ortalamaları ve yılların ortalaması, alacak devir hızı kooperatif ortalamaları ve alacak devir hızı yılların ortalamasında yer alan oranların 365'e bölünmesi ile tespit edilmiştir.

2014-2018 dönemi itibari ile tarım kredi kooperatiflerinin alacak devir hızlarının yılda 0,61 ile 1,77 defa ve tahsil sürelerinin ise 596 ile 206 gün aralığında değişkenlik gösterdiği Tablo 3'ten verilmektedir. Kooperatif ortalamasının devir hızı açısından 1,13 ve tahsil süresi açısından ise 322 gün olduğu hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, kooperatiflerin alacaklarını tahsilde zorlandıklarını ve fonlarının büyük bir kısmını ticari alacaklara bağladıklarını ortaya koymaktadır. Ancak, tarım kredi kooperatiflerinin kâr amacı gütmeyen daha çok sosyal amaçlı yapılar oldukları ve ayrıca çiftçi ve çiftçi işletmelerin neredeyse sadece hasat dönemlerinde elde ettikleri gelirler ile ortağı oldukları kooperatiflere borçlarını ödemeye çalıştıkları düşünüldüğünde, bulunan ortalama ticari alacak devir hızı oranının normal bir sonuç olduğu söylenebilir. Alacak devir hızı ve süreleri, Merkez Birliği ve 16 Bölge Birliğinin finansal analizi üzerinde yoğunlaşan Seyfioğlu (2010)'nun çalışması ile bu çalışma paralellik göstermektedir.

Alacaklar ne kadar sık tahsil edilirse o kadar iyi olacağından, ortalamanın üzerinde bulunan değerler başarılı sayılabilir. Dolayısıyla, Göynücek, Taşova, Gümüşhacıköy, Doluca, Sarıbuğday ve Aydınca Tarım Kredi Kooperatiflerinin, alacaklarını diğer kooperatiflere göre daha kısa sürede tahsil ettiklerini söylemek mümkündür. Geriye kalan 10 kooperatifin ise diğer kooperatiflere oranla alacaklarını tahsilde daha fazla zorlandıkları görülmektedir. Dolayısıyla bu kooperatifler için gelecek dönemlerde kredi ve tahsilat politikalarında yenilikler yapılmasının gerekliliğinden söz edilebilir.

Özellikle, 206 günde bir tahsilat yapan Göynücek Tarım Kredi Kooperatifinin diğerlerine nazaran alacaklarının yüksek likiditeye sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca Göynücek TKK'nın alacak devir hızı oranı her yıl düzenli olarak artış göstermiştir. Bu oranın zaman

içinde artması kooperatif yönetiminin başarısı olarak değerlendirilebilir.

İncelenen kooperatifler arasında en uzun tahsilat süresine (596 gün) sahip olan Terziköy Tarım Kredi Kooperatifi için, etkin bir tahsilat politikasına sahip olmadığı yorumu yapılabilir. TerziköyTKK'ya ait devir hızı oranının (0,61) düşük olması, alacakların tahsil edilmeme riskini artıracaktır. Bu durumda şüpheli alacaklar tutarında artış olması beklenebilir.

Araştırmaya konu olan kooperatiflere dönemsel olarak bakıldığında, 2014'ten 2018'e kadar genellikle artış yaşandığı gözlemlenmiştir. Özellikle 2018 yılı, kooperatiflerin devir hızı ortalamasının 1,41 defa (258 günde bir) ile en yüksek olduğu yıldır. Bu düzeyli artışlar, kooperatif yöneticilerinin başarısı olarak nitelendirilebilir.

4.1.2. Stok Devir Hızı ve Süresi Açısından Değerlendirme

Stok devir hızı, işletmeye ait stokların belirli bir dönem içerisinde kaç defa yenilendiğini göstermektedir. Satışların maliyeti ile stokların oranlanmasıyla hesaplanan bu oran, işletme stoklarının likiditesi hakkında da bilgiler verir. Oranın yüksek çıkması, stokların çabuk elden çıkarıldığını ve iyi yönetildiğini, satış hacminin ve kârın arttığını göstermektedir (Akgün, 2002: 145).

Normal koşullarda satışların maliyeti/ortalama stoklar şeklinde hesaplanması gereken bu oran; 2014 yılına ait ortalama stok tutarının tespit edilememesi ve diğer yıllarda stoklar ve ortalama stoklar arasında önemli bir farka rastlanmaması sebebiyle, paydada stoklar kalemi kullanılmıştır

Stokların Ortalama Devir Süresi, stok devir hızı oranının tamamlayıcısı olup, bir yıldaki gün sayısının stok devir hızı oranına bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Stokların devir süresi, stokların kaç günde bir eritildiğini (Stokların kooperatifte kalma süresi) göstermektedir. Stokların ortalama devir süresi, geçmiş yıllar ve benzer işletmelerle karşılaştırılarak yorumlanmaktadır. Bu sürenin kısa olması olumlu yorumlanmaktadır (Çetiner, 2010: 157).

Tarım kredi kooperatiflerinin stok devir hızı oranları ve stokların ortalama devir süreleri Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4: Stok Devir Hızı ve Ortalama Devir Süresi Değerlerinin Seyri*

Kooperatif Adı		Yıllar					Koop. Ort.
		2014	2015	2016	2017	2018	
Gediksaray TKK	D. Hızı	7,33	7,52	12,31	9,31	12,30	9,75
	D. Süresi	50	49	30	39	30	37
Doğantepe TKK	D. Hızı	4,64	12,01	25,28	21,25	14,82	15,60
	D. Süresi	79	30	14	17	25	23
Göynücek TKK	D. Hızı	9,00	6,52	16,45	22,55	14,14	13,73
	D. Süresi	41	56	22	16	26	27
Taşova TKK	D. Hızı	5,21	8,42	6,92	7,20	12,00	7,95
	D. Süresi	70	43	53	51	30	46
Gümüşhacıköy TKK	D. Hızı	6,85	4,41	8,11	7,46	6,70	6,71
	D. Süresi	53	83	45	49	54	54
Doluca TKK	D. Hızı	2,84	7,96	8,03	4,66	6,65	6,03
	D. Süresi	129	46	45	78	55	61
Eraslan TKK	D. Hızı	4,29	8,20	9,54	8,11	12,19	8,46
	D. Süresi	85	45	38	45	30	43
Büyükkızılca TKK	D. Hızı	21,07	9,18	10,93	12,82	18,58	14,52
	D. Süresi	17	40	33	28	20	25
Uygun TKK	D. Hızı	15,42	11,62	13,60	10,45	7,62	11,74
	D. Süresi	24	31	27	35	48	31
Merzifon TKK	D. Hızı	3,93	5,78	9,51	7,18	8,83	7,05
	D. Süresi	93	63	38	51	41	52
Amasya TKK	D. Hızı	13,84	13,90	13,97	8,61	10,88	12,24
	D. Süresi	26	26	26	42	34	30
Terziköy TKK	D. Hızı	16,93	10,30	11,59	8,81	7,95	11,12
	D. Süresi	22	35	31	41	46	33
Alıcık TKK	D. Hızı	5,40	18,78	9,23	5,95	6,09	9,09
	D. Süresi	68	19	40	61	60	40
Sarıbuğday TKK	D. Hızı	4,13	4,29	5,77	7,26	9,63	6,22
	D. Süresi	88	85	63	50	38	59
Suluova TKK	D. Hızı	7,34	6,42	8,86	10,29	15,48	9,68
	D. Süresi	50	57	41	35	24	38
Aydınca TKK	D.Hızı	10,01	8,38	7,78	8,92	9,25	8,87
	D. Süresi	36	44	47	41	39	41
Ortalama	D. Hızı	8,64	8,98	11,12	10,05	10,82	9,92
	D. Süresi	42	41	33	36	34	37

* Ortalama devir sürelerine ait kooperatif ortalamaları ve yılların ortalaması, stok devir hızı kooperatif ortalamaları ve stok devir hızı yılların ortalamasında yer alan oranların 365'e bölünmesi ile tespit edilmiştir.

Tablo 4'te yer alan tarım kredi kooperatiflerinin stok devir hızlarının genel ortalamasına bakıldığında stokların, bir hesap döneminde 9,92 defa ve 37 günde bir elden çıkarıldığı gözlemlenmektedir. Demir (2003) ile Amasya iline ait 16 kooperatifin finansal analizinin yapıldığı bu çalışmada, stok devir hızı ve sürelerinde ciddi anlamda benzerlik olduğu tespit edilmiştir.

Oran değerleri kooperatif genel ortalamasının üzerinde yer alan Doğantepe, Göynücek, Büyükkızılca, Uygur, Amasya ve Terziköy Tarım Kredi Kooperatiflerinin, çalışmadaki diğer kooperatiflere göre, mallarının (tohum, gübre, mazot, araç ve gereç vs.) stokta fazla beklemeden hemen satıldığı ve bu sebeple malların sürümünün iyi olduğu söylenebilir. Elindeki stokları süratle elden çıkararak (likiditesi yüksek stoklar) satış hacmini genişleten kooperatifin daha yüksek bir kâr sağlaması olasıdır.

Ortalamanın altında olan tarım kredi kooperatifleri için ise, ellerinde diğer kooperatiflere göre daha fazla stok bulduklarını, başka bir deyişle stoklarını hızlı bir şekilde elden çıkaramadıkları yorumu yapılabilir. Bu durum, fiyat ve talep değişiklikleri, stokların satış yeteneğini kaybetmesi, stokların depo ve sigorta giderlerinin artması, stoklarda gıda vd. (gübre, yem, sera bitkisi ve tahıl gibi) mallar varsa bunların çürümesi ve bozulması bu tarım kredi kooperatiflerini olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir.

Beş yıllık ortalamalara bakıldığında en yüksek stok devir hızına sahip kooperatifin Doğantepe TKK olduğu (15,60 defa) görülmektedir. Ortalama 23 günde bir stoklarını elden çıkarabilen DoğantepeTKK'nın, bölümlerinin eşgüdüm içinde çalıştıklarını veya iyi bir stok karmasına sahip olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca, stokların iyi yönetildiği, aktiflerin yararlı kullanıldığı, satış hacminin genişlediği, kârın ve rekabet gücünün arttığı da söylenebilir.

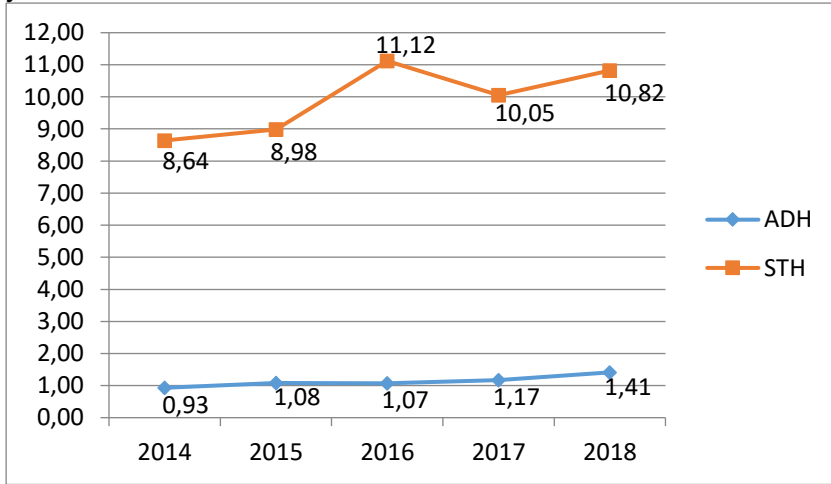
Kooperatifler arasında stok devir hızı oranı en düşük olanı (6,03 defa) Doluca Tarım Kredi Kooperatifidir. Ortalama 61 günde bir stoklarını elden çıkarabilen Doluca TKK'nın; elinde fazladan stok bulundurduğu (emniyet stokunun gereğinden fazla bulundurduğu), stoklarını satamadığı veya spekülasyon amaçlarıyla stoklara aşırı yatırım yaptığı söylenebilir. Bu kooperatifin stok yönetiminin yeterli olmadığı, stok tutma maliyetleri artacağından kârda azalma

yaşanacağı ve daha verimli alanlara yapılacak olan yatırımların aşırı şekilde stoklara yapılması sonucu gelir kaybı yaşayabileceği göz ardı edilmemelidir.

Hesaplanan oranların tek başına işletmelerin mali durumları hakkında kesin bilgiler sunması beklenemez. Bulunan oranların belirli standartlara göre karşılaştırılması veya birlikte yorumlanması neticesinde daha anlamlı sonuçlara ulaşılması söz konusudur. Bu bağlamda, 16 TKK'nın 2014-2018 dönemine ait alacak devir hızı/süresi ve stok devir hızı/süresi arasındaki ilişkiler ele alınarak analiz biraz daha derinleştirilmeye çalışılmıştır. Bunun için üç farklı açıdan analiz ve değerlendirme yapılmıştır.

1. Alacak Devir Hızı ile Stok Devir Hızının Karşılaştırılması

16 TKK'nın 2014-2018 dönemine ait alacak devir hızı (ADH) ve stok devir hızı (STH) ortalamalarına ait karşılaştırma Grafik 1'de yer almaktadır.

Grafik 1: TKK'ların 2014-2018 Dönemine Ait ADH ve STH Yıllık Ortalamaları

Kooperatiflere ait alacak ve stok devir hızı ortalamalarının eğilimi Grafik 1'deki gibidir. Grafikte de görüldüğü üzere, 2016 yılında alacak devir hızında, 2017 yılında ise stok devir hızında küçük çaplı düşüşler yaşanmıştır. Fakat genel olarak, iki oranda da her yıl pozitif yönlü bir eğilim vardır. Dolayısıyla, her iki oranında birlikte artması, kaynak kullanımı açısından son derece olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Ancak kooperatiflerin, stokları elden çıkarma hızları ile bunları tahsil etme hızları arasında farkın çok olması ve bu farkın giderek de artması iyi bir durum değildir.

2. Etkinlik Süresi Açısından Değerlendirme

Etkinlik süresi (faaliyet döngüsü), ticari alacakların ortalama tahsil süresi ve stokların ortalama devir süresi olmak üzere iki temel faaliyet süresinin bileşiminden oluşmaktadır. Bu iki ayrı süreyi değişik bir bakış açısıyla değerlendirmeye yarayan etkinlik süresi, alacak tahsil süresine stok devir süresinin ilave edilmesiyle hesaplanmaktadır. Bu süre, malın stoklara yerleştirilmesinden, alacakların tahsil edildiği ana kadar olan gün sayısını göstermektedir. Bir başka deyişle, şirketin kasasından çıkan nakdin, ne kadar sürede geri döndüğünü ölçmektedir. Bu süre ne kadar kısaltılabilirse, etkinlik de o kadar artacaktır. Etkinlik süresinin kısa olması alacak ve stok yönetimindeki başarıya, yani alacak ve stok devir hızının yüksek olmasına bağlıdır (Akgüç, 2013: 505; Karadeniz ve Beyazgül, 2016: 245)

Tablodaki rakamlar şu formülle elde edilmiştir:

$$\text{Etkinlik Süresi} = \frac{\text{İlgili Yılın Alacak Tahsil Süresi} + \text{İlgili Yılın Stok Devir Süresi}}$$

TKK'lara ait hesaplanan etkinlik süreleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Etkinlik Süresi Değerlerinin Seyri (2014-2018)

Kooperatif Adı	Yıllar					Koop. Ort.
	2014	2015	2016	2017	2018	
Gediksaray TKK	466	441	455	484	423	450
Doğantepe TKK	448	386	401	424	379	396
Göynücek TKK	324	279	234	214	179	233
Taşova TKK	490	416	412	281	233	338
Gümüşhacıköy TKK	408	392	328	288	257	321
Doluca TKK	443	289	300	362	293	325
Eraslan TKK	703	521	439	417	247	413
Büyükkızılca TKK	341	463	484	680	667	490
Uygur TKK	392	432	395	384	336	382
Merzifon TKK	466	322	329	329	269	330
Amasya TKK	356	356	365	376	339	357
Terziköy TKK	698	563	704	573	653	629
Ahıcık TKK	520	327	380	430	376	390
Sarıbuğday TKK	553	372	481	313	269	368
Suluova TKK	608	459	409	397	280	404
Aydınca TKK	368	418	313	263	218	297
Ortalama	434	378	373	349	292	359

Kooperatiflerin etkinlik sürelerinin yer aldığı Tablo 5'te, beş yıllık genel ortalamasının 359 gün olduğu görülmektedir. Bu süre normal şartlarda yetersiz olarak görülse de tarım kredi kooperatiflerinin yapıları düşünüldüğünde (alacakların vadesi çiftçilerin lehine daha uzun olabilmekte) ortalama için yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Ayrıca etkinlik süresi yıllar itibariyle azalış göstermektedir ki bu da olumlu bir gelişmedir.

Etkinlik süresinin 2014'ten 2018 yılına kadar sürekli düştüğü görülmektedir. Etkinlik süresinin kısa olması, kooperatiflerin kasasından çıkan nakdin daha kısa sürede döneceği anlamına geldiği için bu sürenin sürekli azalması, kooperatifler için önemli ve olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir. Süredeki bu azalmanın sebebi ise kooperatiflerin ortalama alacak tahsilat süresi ve stok dönüşüm sürelerinin her yıl azalmasıdır. Karşılıklı etkileşim içerisinde olan bu iki devir süresinden, etkinlik süresine daha fazla etki eden faktörün alacak tahsil süresi olduğunu anlamak mümkündür. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse; 2017 yılında stok dönüşüm süresinde yaşanan artışa karşılık alacak tahsil süresinde düşüş yaşanmış, netice olarak etkinlik süresi de aynı dönemde azalmıştır.

3.Nakit Dönüşüm Süresi (NDS) Açısından Değerlendirme

İşletmelerin dönen varlıklarının likiditesi, nakit dönüşüm süresinin bir fonksiyonudur. İşletme kredili olarak hammadde ve malzeme aldığı kısa vadeli borçları artar ve bu borçları bir süre sonra öder. Daha sonra işletme bu hammadde ve malzemeyi üretimde kullanır ve katma değer kazandırarak nakit veya kredili olarak satar. Kredili satıştan doğan bedellerin tahsil edilmesi ile işletmenin nakit mevcudunda artış olur. İşte bu süreç, yani hammadde alımından kredili satış bedelinin tahsiliyle son bulan bu dönem, işletmenin "Nakit Dönüşüm Süresi" olarak tanımlanmaktadır. Finansmanda temel ilke, nakdi mümkün olduğu kadar kısa sürede tahsil etmek ve mümkün olduğu kadar geç ödeme yapmaktır. Nakit yönetimi genel olarak nakit dönüşüm süresine dayandırılır. Bu sebeple işletmelerin likit yapılarının yeterli olup olmadığının açık bir şekilde anlaşılabilmesi için NDS'nin analiz edilmesi gerekmektedir. Çünkü NDS, likidite oranlarında olduğu gibi dönen varlıklar ile kısa vadeli borçlar üzerinde odaklanarak, işletme likiditesinin önemini gösterir (Sakarya, 2008: 231-232; Yücel ve Kurt, 2002: 2).

Nakit dönüşüm süresi, stok devir süresi ve alacak devir süresinin uzaması, ticari borç devir süresinin de değişmediği varsayımı ile artış göstermektedir. Stok ve alacak devir hızının değişmediği durumda ticari borç devir hızı kısalsaydı, NDS'de yine

artış olacaktır. NDS'deki artış işletmenin finanslanma ihtiyacının da arttığını göstermekte olup, erken uyarı ölçüsü olarak kullanılır. Bu sürenin uzaması aynı zamanda işletmenin stoklarının devrinde ve/veya alacaklarının tahsilinde sorunlar olduğunu gösterir. Bu sorun, ticari borç devir süresinin uzaması ile maskelenebilir ancak giderilemez (Ege vd., 2016: 180-181). Nakit dönüşüm süresini düşürücü etkiye sahip olan borç devir süresinin yüksek olması istense de bu yüksekliğin sebebi vadesi gelmesine rağmen ödenemeyen borçlardan kaynaklanıyor olabilir. Bu durumda işletmelerin kredi riskine sahip olduklarından söz edilebilir (Akgün, 2002: 6). Nakit dönüşüm süresi, işletmenin faaliyetlerinden ne kadar sürede nakit sağladığını gösterdiği için bu süresinin uzaması, işletmenin nakit sıkıntısı yaşayabileceğini ve günlük faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli olan net çalışma sermayesine olan ihtiyacın da artmasına sebep olacaktır. Nakit dönüşüm süresinin kısalması ise firmanın çalışma sermayesinin ticari borç ile finanse edildiğini gösterir ve olumlu yorumlanır. Hatta bu süresinin azalması genelde firmaların ticari itibarlarının artmasına sebep olduğu gibi iyi bir finans yönetimine sahip olduğunu da gösterir. Ayrıca bu durumda likiditeye olan ihtiyaçta azalacaktır. (Karadeniz, 2012: 125-126).

Nakit dönüşüm süresi stokların, ticari alacakların ve ticari borçların (kısa vadeli) devir sürelerine bağlı olup aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.

$$\text{Nakit Dönüşüm Süresi} = \frac{\text{İlgili Yılın Alacak Devir Süresi} + \text{İlgili Yılın Stok Devir Süresi} (-) \text{İlgili Yılın Ticari Borç Devir Süresi (gün)}}{\text{İlgili Yılın Alacak Devir Süresi} + \text{İlgili Yılın Stok Devir Süresi} (-) \text{İlgili Yılın Ticari Borç Devir Süresi (gün)}}$$

Nakit dönüşüm süresinin hesaplanabilmesi için stok, alacak ve borç devir sürelerinin bilinmesi gerekmektedir. Alacak devir süresi Tablo 3'te, stok devir süresi ise Tablo 4'te verilmiştir. Kooperatiflere ait ticari borç dönüşüm süreleri hesaplanmış ancak burada ayrıca gösterilmemiştir.

Hesaplanan nakit dönüşüm süreleri Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6: Nakit Dönüşüm Süresi Değerlerinin Seyri (2014-2018)

Kooperatif Adı	Yıllar					Koop. Ort.
	2014	2015	2016	2017	2018	
Gediksaray TKK	212*	217	451	477	416	351
Doğantepe TKK	-208	-174	382	409	363	143
Göynücek TKK	35	249	227	202	169	163

Taşova TKK	84	114	373	243	223	179
Gümüşhacıköy TKK	98	321	318	247	231	229
Doluca TKK	287	288	284	338	286	284
Eraslan TKK	158	285	430	404	245	252
BüyükzıncıTKK	338	327	475	672	653	456
Uygur TKK	-157	-219	382	369	324	134
Merzifon TKK	445	246	319	310	255	302
Amasya TKK	338	206	357	370	331	319
Terziköy TKK	448	241	699	553	625	504
Alıcık TKK	469	326	364	408	357	368
Sarıbuğday TKK	517	328	469	286	264	343
Suluova TKK	406	276	393	372	270	317
Aydınca TKK	73	389	298	235	197	220
Ortalama	181	190	360	329	279	262

*GediksarayTKK'nın 2014 yılına ilişkin Nakit Dönüşüm Süresinin nasıl hesaplandığı aşağıdaörneklendirilmiştir.

Alacak DS (a)	Stok DS (b)	Tic. Borç DS (c)	Nakit DS (a+b) - c
416	50	254	212

Tablo 6'da da görüldüğü üzere kooperatiflerin ortalama nakit dönüşüm süreleri 262 gün olarak hesaplanmıştır. Yani kooperatifler, nakitlerini ortalama 262 günlük bir süre zarfında tekrar nakde dönüştürebilmektedir. Yılların seyri dikkate alındığında NDS'de inişli çıkışlı ancak bir miktar artan bir trend söz konusudur. Bu olumlu bir gelişme olarak yorumlanmayabilir.

Yıllık bazda ortalama NDS incelendiğinde, 2014-2016 yılları arasında artış, 2017 ve 2018 yılında ise azalış yaşandığı görülmektedir. Kooperatifler özellikle 2016 yılından itibaren daha yüksek nakit dönüşüm süresine sahiptir. Bunun sebebi ise NDS'yi düşürücü etkiye sahip ticari borç devir süresinin önceki yıllara göre çok kısa oluşudur. Son üç yılda, likiditeye olan ihtiyacın artması ile birlikte kooperatiflerin, dönen varlıklarına daha fazla yatırım yapması gerekliliğinden söz edilebilir.

4.2. Kârlılık Oranları Açısından Analiz Sonuçları

Kârlılık oranları, işletmelerin inceleme dönemi içerisinde, faaliyetleri sonucu yeterli kâr elde edip edemediğini ölçen oranlardır.

Ayrıca kârlılık oranları sonucunda işletme yöneticilerinin başarıları da ölçülmüş olacaktır (Çetiner, 2010: 161; Lazol, 2010: 71). Bu oranlar değerlendirilirken, aynı sektörde yer alan diğer işletmelerin kârlılık oranları ile karşılaştırma yapılır. Ayrıca işletmenin geçmiş dönem kârlılık oranları da cari dönemdeki durumla karşılaştırılabilmektedir (Bakır ve Şahin, 2009: 146). Bu oranların hesaplanmasında bilanço ve gelir tablolarından yararlanılmaktadır.

4.2.1. Net Kâr Oranı Açısından Değerlendirme

Net kâr oranı, işletmenin bir dönemlik faaliyetlerinin ne ölçüde kârlı olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle net kâr oranı; işletmenin vergiden sonra ne oranda kârlılık gösterdiğini ölçmektedir. (Demir vd., 2016: 349). Net satışların yüzde kaçının dönem net kârı olduğunu gösteren bu oranın yüksek olması arzu edilir. Bahsi geçen bu oranın anlamlı bir şekilde yorumlanabilmesi için, diğer işletmeler ve geçmiş dönem rakamları ile karşılaştırılması gerekmektedir (Çetiner, 2010: 161).

Tarım kredi kooperatiflerinin net kar oranları hesaplanmış ve Tablo 7'de gösterilmiştir. Bu aşamada, oran ortalamasının ve yorumlanmasının daha anlamlı olması için ortalaması (-) çıkan (zarar eden) kooperatifler ayrı bir tabloda belirtilmiştir.

Tablo 7: Net Kâr Oranı Pozitif Olan Kooperatifler

Kooperatif Adı	Yıllar					Koop. Ort.
	2014	2015	2016	2017	2018	
Gediksaray TKK	0,0034	-0,0353	0,0082	0,0085	0,0221	0,0014
Göynücek TKK	0,0130	0,0068	0,0466	0,0267	0,0641	0,0315
Gümüşhacıköy TKK	-0,0092	-0,0133	0,0057	0,0001	0,0343	0,0035
Doluca TKK	0,0214	-0,0112	0,0003	0,0003	0,0302	0,0082
Eraslan TKK	-0,0482	0,0105	0,0245	0,0465	0,0482	0,0163
Büyükkızılca TKK	0,0469	0,0745	0,1302	0,0823	0,1547	0,0977
Merzifon TKK	-0,0038	-0,0049	0,0128	0,0196	0,0479	0,0143
Amasya TKK	0,0357	0,0130	0,0417	0,0375	0,0618	0,0380
Terziköy TKK	0,0037	0,0071	0,0002	0,1025	0,0954	0,0418
Alıcık TKK	0,1812	0,1791	0,3396	0,3392	0,3971	0,2872
Sarıbuğday TKK	0,1648	0,1435	0,2705	0,2585	0,2982	0,2271
Suluova TKK	0,0029	-0,0045	0,0463	0,0270	0,0444	0,0232
Aydınca TKK	0,0187	-0,0153	-0,0052	0,0291	0,0133	0,0081
Ortalama	0,0331	0,0269	0,0709	0,0752	0,1009	0,0614

Tablo 7’de, 13 kooperatifin net kâr oranı ortalamasının % 6’nın biraz üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu sonuca göre net satışların ortalama % 6’sı kooperatiflere net kâr olarak kalmaktadır. Kooperatiflerin kâr amacı gütmedikleri düşünüldüğünde, gerçekleşen ortalama net kâr oranının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç, Seyfioğlu’nun (2010) Merkez birliği ve 16 Bölge Birliğinin finansal analizini üzerinde çalıştığı tezinde, Merkez Birliği ortalama net kâr oranları rakamları ile benzeşmektedir.

Alicık (%28,72) ve Sarıbuğday (% 22,71) Tarım Kredi kooperatiflerinin net kâr oranlarının diğer kooperatiflerin çok üzerinde olduğu açık bir şekilde Tablo 7’de görülmektedir. Bu iki kooperatifin özellikle 2016, 2017 ve 2018 yıllarında dönem net kârlarını artırdıklarını, bunun sonucu olarak da net kâr oranının bu yıllarda ciddi artışlar yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu iki kooperatifin, hem istikrarlı bir şekilde her dönem kârlarını artırmasını hem de net kâr oranının ortalama değerlerinin diğer kooperatiflere görece olarak fazla oluşunu, yöneticilerinin başarısı olarak yorumlamak mümkündür. Beş yıllık ortalaması, kooperatif genel ortalamasının üzerinde olan Büyükkızılca (% 9,77) Tarım Kredi Kooperatifi de başarılı olan kooperatiflerdendir. Net kâr oranları yüksek olan bu kooperatiflerin, hem yatırım, üretim ve fiyatlandırma hem de finanslama politikalarının isabetli olduğunu söylemek mümkündür.

Diğer 10 tarım kredi kooperatifinin net kâr oranları % 0,14 ile % 4,18 arasında gerçekleştiği Tablo 7’de görülmektedir. Yıllar bazında oranın ortalama değerlerine bakıldığında ise; 2015 yılında küçük bir düşüş yaşansa da genel olarak artış yönünde bir eğilim söz konusudur.

Tablo 8: Net Kâr Oranı Negatif Olan Kooperatifler

Kooperatif Adı	Yıllar					Koop. Ort.
	2014	2015	2016	2017	2018	
Doğantepe TKK	0,0298	-0,0282	0,0068	-0,0233	0,0136	-0,0002
Taşova TKK	-0,1226	-0,1434	-0,1980	-0,1399	-0,1330	-0,1474
Uygur TKK	-0,0056	-0,0614	-0,0387	-0,0614	-0,0284	-0,0391
Ortalama	-0,0328	-0,0777	-0,0766	-0,0749	-0,0493	-0,0622

Tablo 8’de de görüldüğü gibi Doğantepe, Taşova ve Uygur Tarım Kredi Kooperatiflerinin net kâr oranları negatif çıkmıştır. Genel ortalamaları ise % -6’nın üzerinde hesaplanmıştır. Özellikle Taşova Tarım Kredi Kooperatifinin, net satış hasılatının % 14,74’ü kadar zarar ettiği anlaşılmaktadır.

4.2.2. Özsermaye Kârlılığı Açısından Değerlendirme

Özsermaye kârlılığı (mali rantabilite oranı), işletme sahip ve sahipleri tarafından sağlanan kaynağın bir birimine düşen kâr payını göstermektedir. Başka bir deyişle, işletmeye ortaklarca tahsis edilmiş bulunan fonların ne ölçüde etkin ve verimli kullanıldığını tespit etmeye yönelik kullanılan bir kârlılık oranıdır (Akdoğan ve Tenker, 2001: 637; Lazol, 2010: 73). Ortaklar veya yatırımcılar bu oranın yüksek olmasını isterler. Net kâr ile Özsermayenin oranlanması sonucu hesaplanan bu oranın yüksek olması, bir bakıma işletme yönetiminin başarısı olarak görülmektedir (Çetiner, 2010: 162).

13 kooperatife ait mali rantabilite oranları Tablo 9'daki gibidir.

Tablo 9: Özsermaye Kârlılığı Değerlerinin Seyri

Kooperatif Adı	Yıllar					Koop. Ort.
	2014	2015	2016	2017	2018	
Gediksaray TKK	0,01	-0,12	0,03	0,03	0,10	0,01
Göynücek TKK	0,05	0,03	0,15	0,09	0,24	0,11
Gümüshacıköy TKK	-0,02	-0,03	0,01	0,00	0,15	0,02
Doluca TKK	0,10	-0,06	0,00	0,00	0,21	0,05
Eraslan TKK	-0,21	0,05	0,14	0,22	0,28	0,10
Büyükkızılca TKK	0,20	0,27	0,39	0,21	0,34	0,28
Merzifon TKK	-0,01	-0,02	0,05	0,08	0,23	0,06
Amasya TKK	0,11	0,04	0,14	0,12	0,23	0,13
Terziköy TKK	0,01	0,03	0,00	0,36	0,27	0,13
Alıcık TKK	0,05	0,06	0,11	0,11	0,16	0,10
Sarıbuğday TKK	0,04	0,06	0,09	0,11	0,14	0,09
Suluova TKK	0,01	-0,02	0,19	0,11	0,23	0,10
Aydınca TKK	0,04	-0,04	-0,01	0,07	0,04	0,02
Ortalama	0,03	0,02	0,10	0,12	0,20	0,09

İncelenen kooperatiflerden Doğantepe, Taşova ve Uygur Tarım Kredi Kooperatiflerinin, inceleme döneminin tamamında zarar ettikleri tespit edilmiştir. Aynı kooperatiflerin, geçmiş yıllara ait zararlarının fazla olmasından dolayı özsermayelerinin de tüm yıllarda negatif (-) olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, bu üç TKK'nın mali rantabilite oranlarının hesaplanması ve yorumlanması olanaksız hale gelmiş ve değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Tablo 9’da da görüldüğü üzere, incelenen 13 kooperatifin mali rantabilite oranları kooperatif genel ortalaması 0,09 olarak gerçekleşmiştir. Yıllar bazında kooperatiflerin özsermaye kârlılıklarına bakıldığında, 2015 yılında az da olsa bir düşüş yaşansa da olumlu yönde bir eğilim olduğundan söz edilebilir.

Kooperatiflerden, özsermaye kârlılığı en yüksek olanı Büyükkızılcı Tarım Kredi Kooperatifidir. Özsermayelerinin bir birimine düşen ortalama kâr payı %28 olan BüyükkızılcıTKK’nın, incelenen diğer kooperatiflere oranla daha iyi yönetildiği söylenebilir. Bu kooperatifin yanı sıra, Göynücek, Eraslan, Amasya, Terziköy, Alıcık ve Suluova Tarım Kredi Kooperatiflerinin de kooperatif genel ortalamasının üzerinde oldukları saptanmıştır. Geriye kalan 6 kooperatifin ise ortalamanın altında yer aldıkları, hatta bazı kooperatiflerin negatife düşme düzeyinde oldukları görülmektedir.

Mali rantabilite oranı için genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; tarım kredi kooperatiflerinin amaçları ve çalışma koşulları dikkate alındığında, öz sermayelerin alternatif alanlarda kullanımı sınırlı olduğundan, incelenen kooperatiflerde hesaplanan mevcut oranların yeterli düzeyde olduğu kabul edilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Tarım Kredi Kooperatifleri özellikle küçük ölçekte tarım ile uğraşan çiftçilere pazar bulma, ürettikleri mamulleri değerinde elden çıkartma, düşük maliyetli kredi ve hammadde, mazot, gübre gibi aynı destekler sağlaması yönü ile tarım sektörünün öncü kuruluşlarındandır.

Bu çalışmada amaç; tarım kredi kooperatiflerinin faaliyet, nakit dönüşüm, etkinlik süresi ve kârlılık oranları açısından finansal durumlarını analiz etmektir. Bunun için Amasya ilindeki 16 Tarım kredi kooperatifinin 2014-2018 dönemine ait mali tablolarından faydalanılmıştır.

Sonuçlar

Araştırmanın sonuçları özet olarak ve maddeler halinde aşağıda sunulmuştur.

- Stoklar olmasa bile geriye kalan dönen varlıklar ile kısa vadeli borçların büyük bir kısmını karşılayabilmektedirler.
- Nakit bulundurmamakta ya da nakit sıkıntısı çekmektedirler.
- Çok borç az sermaye ile faaliyetlerini sürdürmektedirler.
- Alacakları tahsil etmede sorunlar yaşamaktadırlar.

- Stokları elden çıkarabilmedeki başarıları, alacakları tahsil edebilmeden daha iyidir.
- Alacak ve stok devir hızları artmaktadır. Ancak stokları elden çıkartma süreleri ile alacakları tahsil etme süreleri arasındaki fark çoktur ve giderek de artmaktadır.
- Ortalama etkinlik süreleri 359 gündür.
- Ortalama nakit dönüşüm süreleri 262 gündür.
- 13 kooperatifin net kâr oranı ortalama %6'nın biraz üzerinde gerçekleşmiştir. Diğer üç kooperatif ise incelenen tüm yıllarda zarar etmiş ve net kâr oranları negatiftir.
- Özsermaye kârlılıkları ortalama düşük olup 0,09 düzeyindedir. Ancak oran, yıldan yıla olumlu yönde bir eğilim göstermektedir.

Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular yardımıyla aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- Kısa vadeli yerine uzun vadeli borçlanma tercih edilebilir.
- Merkez Birliği'nden başlanarak hem bölge birliği hem de birim kooperatiflerinin yönetiminde profesyonel yöneticilere yer verilebilir.
- Kooperatif çalışanları ve üyelerine yönelik eğitimler artırılabilir.
- Sürekli zarar eden kooperatifler kapatılabilir veya yönetiminde iyileştirmeler yapılabilir veyahut kendilerine en yakın tarım kredi kooperatifi ile birleştirilebilir.
- Ortaklara ağırlıklı olarak aynı destek (gübre, mazot, tohum, hammadde vs.) sağlama yoluna gidilebilir.
- Yönetimin daha çok kooperatiflere bağlı olduğu bir "Kooperatifbank" kurulabilir.

Tarım kredi kooperatiflerinin finansal analizi kapsamında sonraki çalışmalarda, incelenen dönem ve birim sayısı ile birlikte, uygulanan finansal analiz yöntem/teknikleri artırılarak literatüre daha genel sonuçlar kazandırılabilir.

Kaynakça

- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2001). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akgüç, Ö. (2013). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.

- Akgün, M. (2002). İşletmelerde Etkinlik ve Nakit Çevirme Süresi Analizi (Çimento Sektöründe 1995-2001 Dönemi). *Mali Çözüm Dergisi*, 12 (60), 143-152.
- Aydın, R. ve Yaşa Atılğan, A. (2019). Türkiye’de Tarım Kredi Kooperatiflerinin Mali Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 352-368
- Aytekin, Y. H. (2008). *Bankacılık ve Finansal Terimler Sözlüğü*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Bakır, H., & Şahin, C. (2009). *Finansal Tablolar Analizi*. Ankara: Detay.
- Baysal, K. (1984). *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Büçük, İ. H. (2004). *Tarım Kredi Kooperatifleri Konya Bölge Birliği'ne Bağlı Kooperatiflerin Ekonomik Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Cengiz, İ. (2007). *Sermaye Yapısı Belirleyicilerinin Uygulanabilirliğinin Test Edilmesi; Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinde Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çankaya, F., Dinç, E. ve Kara, M. (2012). İç Denetimin Başarısını Etkileyen Denetim Türleri: Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Üzerinde Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (39), 47-67.
- Çetin, B. (2008). *Tarımsal Finansman*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çetiner, E. (2010). *İşletmelerde Mali Analiz*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demir, E. (2003). *Tarım Kredi Kooperatifleri'nin Kooperatif İşletmeciliği Yönünden Analizi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, M., Şenel, S. A., ve Alpan, N. (2016). *Finansal Tabloların Hazırlanması ve Analizi*. Sivas: Yayınlanmamış Ders Notları.
- Ege, İ., Topaloğlu, E.E. ve Karakozak, Ö. (2016). Nakit Dönüşüm Süresi Analizi: BIST-50 Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 179-193.
- Fasal, A. (2019). *Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri İçin Kurumsal Performans Karnesi Önerisi*. (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Gaytancıoğlu, O. (2009). *Türkiye ve Dünya'da Tarımsal Destekleme Politikaları*. İstanbul: Sektörel Yayınlar.

- ICA. (1995). The International Co-operative Alliance Statement on Co-operative. *Review of International Co-operation*, 88 (3), 3-4.
- İnan, İ. H. (2008). *Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli*. İstanbul: Sektörel Yayınlar.
- Karacan, A. R. (1991). *Tarım İşletmelerinin Finansmanı ve Tarımsal Kredi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Karadeniz, E. (2012). Turizm Sektörünün Nakit Dönüşüm Süresinin Analizi: İMKB Turizm Şirketleri Ve TCMB Sektör Bilançoları Üzerinde Bir Araştırma. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 122-145.
- Karadeniz, E. ve Beyazgül, M. (2016). Halka Açık Turizm Şirketlerinin Nakit Dönüşüm Sürelerinin Analizi: Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 243-257.
- Koç, H. (2001). *Kooperatifçilik Bilgileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koç, S., Zengin, N., ve Yıldız, Z. (2016). BİST'te İşlem Gören Tarım ve Hayvancılık Şirketlerinin Performan Analizleri: (2010-2015). *Yönetim ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, 14 (3), 17-31.
- Lazol, İ. (2010). *Mali Analiz Uygulamaları*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Sakarya, Ş. (2008). Nakit Yönetiminde Nakit Dönüş Süresi Analizinin Kullanılması: İMKB'deki KOBİ'ler Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 227-248.
- Seyfioğlu, M. (2010). *Tarım Kredi Kooperatiflerinin Mali Yapısının Tespiti ve Sorunlarının Çözümüne Yönelik Öneriler*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, A. (1996). *Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatifleri Sistemi Finans Yapısı ve Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tarım Kredi Kooperatifi Anasözleşmesi*. (2016). 10.29.2019 tarihinde <http://www.tarimkredi.org.tr/files/mevzuat/tarim-kredi-koop-anasozlesmesi>. PDF adresinden alındı.
- Yücel, T. ve Kurt, G. (2002). Nakit Dönüş Süresi, Nakit Yönetimi Ve Karlılık: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma, *İMKB Dergisi*, 6(22), 1-15

